

استفاده از هوش مصنوعی در مدیریت هوشمند مسائل خانواده

سیده طاهره موسوی*

اشاره

فناوری هوش مصنوعی، رایانه‌ها و ماشین‌ها را قادر می‌سازد تا هوش انسانی و قابلیت‌های حل مسئله را شبیه‌سازی کنند. هوش مصنوعی در بردارنده یادگیری ماشینی و یادگیری عمیق است. الگوریتم‌های هوش مصنوعی بر اساس فرایندهای تصمیم‌گیری مغز انسان مدل‌سازی شده‌اند که می‌توانند از داده‌های موجود «یاد بگیرند» و در طول زمان طبقه‌بندی یا پیش‌بینی دقیق‌تری را انجام دهند؛^۱ از این‌رو هوش مصنوعی ماهیت توسعه انسان‌مدار را دگرگون می‌کند و ماشین‌ها به یکی از بدیل‌های رقیب انسان در توسعه علم و دانش بدل شده‌اند.^۲ در سایه گسترش هوش مصنوعی، تمام ساختارهای اقتصادی، سیاسی، امنیتی، فرهنگی، ارزشی، فناورانه و اجتماعی به شکلی بنیادین متحول شده‌اند.^۳ در چنین تحولاتی، تفکر درباره بهره‌ای از ظرفیت‌های هوش مصنوعی در افزایش کیفیت زندگی امری موجه است. فراگیری هوش مصنوعی آسیب‌هایی مانند تصرف شغل‌ها، ازدیاد بیکاری، نقض حریم خصوصی، شفافیت‌نداشتن، ساخت پروفایل‌ها و ویدئوهای جعلی، ایجاد وابستگی و ... را در بر خواهد داشت که باید تحلیل شود؛ اما تمرکز این نوشتار فقط بر کارکردهای موثر و مفید هوش مصنوعی است. بر اثر بهره‌مندی از کارکردهای پیش‌گفته می‌توان به قدرت در جهان، آسایش برای ملت و پیشروی هرچه بیشتر اسلام دست

* کارشناس ارشد مهندسی نرم‌افزار، دانشجوی دکتری مدیریت رسانه t.mousavi.90@gmail.com

1. What is artificial intelligence (AI)?, See in: <https://www.ibm.com/topics/artificial-intelligence>.

2. Slonim, N.(2021).An autonomous debating system.384.

۳. محمد حسینی مقدم، «هوش مصنوعی و آینده آموزش دانشگاهی در ایران»، ص ۲۳.

یافت. حضرت علی علیه السلام می فرمایند:

الْعِلْمُ سُلْطَانٌ مَنْ وَجَدَهُ صَالٍ بِهِ وَ مَنْ لَمْ يَجِدْهُ صَيْلٍ عَلَيْهِ؛^۱

دانش، سلطنت و قدرت است؛ هر که آن را بیابد، با آن یورش برد و پیروز شود و هر که آن را نیابد، بر او یورش برند و مغلوب گردد.

تأثیر هوش مصنوعی امروزه در همه عرصه‌های جهانی نمایان است؛ از این‌رو رهبر معظم انقلاب دامنه‌اش درباره این فناوری می فرماید:

در دوران هوش مصنوعی و کوانتوم و اینترنت و امثال این پیشرفت‌های علمی، نمی‌شود با همان شیوه‌های چهل سال قبل، دوران تلفن‌های کذایی و ضبط‌صوت‌های کذایی، با آن ابزارها امروز کار کرد ...^۲

این مسئله در اداره آینده دنیا نقش دارد و باید به‌گونه‌ای عمل کنیم که ایران جزء ده کشور برتر هوش مصنوعی در دنیا قرار بگیرد.^۳

کشور ما در حوزه تولید علم در هوش مصنوعی، رتبه اول منطقه و پانزدهم دنیا را در اختیار دارد؛ اما در استفاده از هوش مصنوعی در زندگی و فناوری، رتبه ۷۷ را دارد؛^۴ در واقع متخصصان، خانواده‌ها و جوامع نتوانسته‌اند ظرفیت‌های این فناوری را به‌خوبی بشناسند. با شناخت این ظرفیت‌ها، می‌توان از هوش مصنوعی در جایگاه دستیار یا تسهیل‌کننده مسائل خانوادگی استفاده کرد. در این جستار به روشنگری جزئی قابلیت‌های هوش مصنوعی در مدیریت مسائل خانواده پرداخته می‌شود. امید است متخصصان ایرانی بتوانند با بهره از قابلیت‌های این فناوری و ساخت برنامه‌های بومی و اختصاصی متناسب با فرهنگ ایرانی - اسلامی، عرصه‌های استفاده هوش مصنوعی در خانواده را برجسته کنند.

۱. عبدالحمید ابن‌ابی‌الحدید، شرح نهج البلاغه، ج ۲۰، ص ۳۱۹.

۲. <https://farsi.khamenei.ir/audio-content?id=53091>.

۳. <https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=49002>.

۴. mehrnews.com/x32wKz.

الف) سلامتی روان^۱ و جسم^۲

۱. پیگیری وضعیت سلامتی

یکی از مشکلات خانواده‌ها، ابتلا به بیماری یا پیگیری نکردن وضعیت سلامت خانواده است. با توجه به آنکه نهفتگی بیماری و متوجه شدن دیر هنگام آن عواقب جبران‌ناشدنی خواهد داشت، بهتر است خانواده‌ها به این مسئله اهتمام ورزند؛ اما گاه اهمال، گاه افسردگی و گاه مسائل مالی مانع بررسی وضعیت سلامتی می‌شوند. از طرفی بیماری یکی از اعضای خانواده بر روان دیگر اعضا نیز تأثیر منفی می‌گذارد. از سویی هر تغییری در بیمار، اطرافیان به دلیل نداشتن اطلاعات کافی دچار نگرانی می‌شوند. از دیگر سو گاه برخی بیماری‌های جسمی قابلیت سرایت دارند و بسیاری از اختلال‌های روان با توجه به الگو برداری افراد از یکدیگر به‌ویژه فرزندان از والدین قابل انتقال به دیگران نیز می‌باشد. از طرفی از نظر علمی وجود یک فرد و سواسی در خانه بر دیگران نیز اثر می‌گذارد؛ بنابراین مشکلات مربوط به وضعیت سلامتی تک‌تک اعضای خانواده را می‌توان مشکلی برای کل اعضای خانواده دانست.

در این مواقع می‌توان از قابلیت‌های هوش مصنوعی در نقش ناظر پزشکی پویا برای بهبود سلامتی و تندرستی خانواده، مراقبت از بیمار، پیگیری وضعیت سلامت، مشاوره روان‌شناسی و ... بهره‌مند شد. «طبق یک نظرسنجی جهانی نود درصد مردم، استفاده از هوش مصنوعی برای تشخیص خطر سرطان حمایت می‌کنند».^۳ برای نمونه اپلیکیشن‌های هوشمند می‌توانند مرتب وضعیت بالینی افراد را با توجه به نوع بیماری‌شان بررسی کنند و یادآوری‌هایی برای مصرف

۱. بر اساس تعریف سازمان جهانی بهداشت: «سلامت روانی، توانایی سازش مؤثر و فعال با محیط، داشتن قضاوت عادلانه و منطقی با خود و دیگران و جهان، کوشش برای رفاه شخصی و اجتماعی و داشتن روابط اجتماعی مفید و سالم با دیگران، توانایی مواجهه با محدودیت‌ها و استرس‌ها و توانایی بالفعل کردن استعداد‌های بالقوه خویش است» (حسینی‌نسب و محمدی، ۱۳۸۸، ص ۱۳۲).

۲. سلامت جسمانی را می‌توان برای عملکرد طبیعی بدن تعریف کرد که نمایان‌کننده یک بعد از بهزیستی کلی در مورد این است که بدن شما چگونه رشد می‌کند، احساس می‌کند و حرکت می‌کند و نیز شما چگونه از آن مراقبت می‌کنید.

<https://health.nzdf.mil.nz/your-health/body/physical-health-and-fitness/what-is-physical-health>.

3. Keelan Balderson, 38 AI Statistics for 2024: Growth, Usage & Adoption, see:

<https://mspoweruser.com/ai-statistics/>

داروها ارسال نمایند، تمرین‌های آرامش‌بخش و ورزش‌های مناسب با توجه به شرایط بیمار توصیه کنند. در صورت حادث شدن وضعیت بیمار، به‌سرعت با پزشک فرد ارتباط برقرار کنند و داده‌های وضعیت بالینی فرد را برای او می‌فرستند.

اپلیکیشن‌های هوش مصنوعی از طریق بررسی نشانه‌های افراد و تطبیق آن با اطلاعات پزشکی، به‌سادگی می‌توانند هرگونه اختلالی در سلامت فرد را در مرحله اول شناسایی کنند.

۲. مشاوره روان‌شناسی

یکی از رهنمودهای اسلام برای حل مسائل، مشورت است. حضرت علی علیه السلام در اهمیت مشاوره می‌فرماید: «شَاوِرْ قَبْلَ أَنْ تَعَزِمَ وَفَكِّرْ قَبْلَ أَنْ تُقَدِّمَ»؛^۱ قبل از اینکه تصمیم بگیری، مشورت کن و پیش از اینکه به کاری اقدام کنی، اندیشه نما. همچنین می‌فرماید: «لَا مُظَاهَرَةَ أَوْثَقَ مِنَ الْمُشَاوَرَةِ»؛^۲ هیچ پشتیبانی اطمینان‌بخش‌تر از مشورت نیست. با توجه به آنکه دسترسی به روان‌شناس یا مشاور ممکن است در هر زمانی میسر نباشد، استفاده از هوش مصنوعی در جایگاه یک مشاور روان‌شناسی می‌تواند در صورت بروز مشکلاتی که نیاز به صبر، کنترل خشم و استفاده از مهارت حل مسئله است، در وهله اول با ایجاد وقفه و در وهله دوم با ایجاد حس حمایت و ارزش‌گذاری بر افراد سبب حفظ آرامش افراد و در نتیجه رفتار و گفتار مؤثر نه مضر شود. از طرفی هوش مصنوعی با چنین فردی بر اثر تمرین و تکرار راهکارهایی که عملکرد مؤثر را به او آموزش می‌دهد، رفته‌رفته کنترل درونی را به دست می‌آورد؛ چنانچه برخی از خانواده‌ها به دلیل نداشتن مهارت‌های زندگی هنگام بروز کوچک‌ترین مشکلی، نمی‌توانند آن را مدیریت کنند و منجر به اتفاقات ناخوشایندی می‌شوند؛ برای نمونه «در یک ماجرای واقعی وقتی دختر خانواده یک ساعت دیرتر از مدرسه به خانه برمی‌گردد، پدر خانواده به‌شدت او را کتک می‌زند؛ درحالی‌که دختر کل مسیر مدرسه تا خانه را پیاده آمده بود تا بتواند با پولی که برای کرایه داشته است، برای پدرش گل بخرد؛ چون آن روز، روز تولد پدرش بود».^۳ چه می‌شود که یک پدر بدون دانستن اصل ماجرا، با خشونت فراوان با دخترش رفتار می‌کند.

۱. عبدالواحد بن محمد تمیمی آمدی، غررالحکم و دررالکلم، ج ۱، ص ۴۱۳.

۲. نهج البلاغه، ص ۴۸۸، حکمت ۱۱۳.

۳. سیده طاهره موسوی، «ارغوان خارهای خشم بر گلخندهای زندگی»، ص ۶۶.

هوش مصنوعی چه کمکی می‌تواند به این وضعیت کند؟ اگر در این وضعیت پدر خانواده می‌توانست از چت‌بات‌های مشاوره روان‌شناسی استفاده کند، امکان بیشتری برای کنترل خشم خود پیدا می‌کرد. در جایگاه پدر خانواده پیامی برای یکی از چت‌های هوش مصنوعی، نه تخصصی روان‌شناسی ارسال کردم:

پدر: دختر نوجوانم یک ساعت با تأخیر از مدرسه به خانه برگشته. من خیلی عصبانی هستم. او یک شاخه گل در دست دارد. نگرانم که پسری این گل را به او داده باشد.

هوش مصنوعی: «بیان عصبانیت در این موقعیت ممکن است واکنشی طبیعی باشد؛ اما این مهم است که آرامش خود را حفظ کنید و بهترین روش برای مدیریت این موقعیت را پیدا کنید. اینجا چند راهنمایی برای برخوردهای مؤثرتر با این وضعیت دارم:

- آرامش خود را حفظ کنید: قبل از هر چیز، مطمئن شوید که خودتان را آرام کرده‌اید. اگر به دخترتان با عصبانیت و خشم نگاه کنید، ممکن است وضعیت را بدتر کنید.

- گفتگو به جای دعوا: به دخترتان اجازه دهید توضیح دهد که چرا دیر آمده و چرا این گل را در دست دارد. به او بگویید که از تأخیرش ناراحتید و از او پرسید که چه اتفاقی افتاده.

- گوش دادن: به دخترتان اجازه توضیح بدهید و به او بگویید که شما به او گوش خواهید داد و مشکلاتش را متوجه می‌شوید. این کمک می‌کند تا او احساس شنیده شدن کند.

- بیان مرزها و تعهدات: بگویید به عنوان والد از او انتظار دارید که به موقع به خانه برگردد و تأخیرهای مکرر برای شما ناراحت‌کننده است.

- اگر مشکوک به این هستید که پسری این گل را به او داده است، به آرامی از او پرسید که این گل را از کجا گرفته. با دخترتان صحبت کنید و از او بخواهید که صادقانه با شما اتفاقات را به اشتراک بگذارد.

- مدیریت خشم و عصبانیت: اگر احساس می‌کنید که خشم و عصبانیتان را نمی‌توانید کنترل کنید، بهتر است یک مدت زمان برای خود در نظر بگیرید تا از این حالت خارج شوید.

- بحث در مورد مسائل مربوط به تأخیرها: بحث کنید که چگونه می‌توانید در آینده از تأخیرهای مشابه جلوگیری کنید و راه‌حل‌های ممکن برای مدیریت بهتر زمان را بررسی کنید.

با این روش‌ها، شما می‌توانید این وضعیت را بهتر مدیریت و ارتباط خود را با دخترتان قوی‌تر

کنید»^۱.

پدر: با او صحبت کردم گفت گل را برای روزتولد من خریده.

هوش مصنوعی: «بسیار خوب که با دخترتان صحبت کرده‌اید و او توضیح داده که گل را برای روز تولد شما خریده. این خیلی مهم است که در این گونه مواقع، ابتدا از دخترتان توضیحات را بپذیرید و سپس به دنبال راه حل‌های مشترک برای مدیریت بهتر وضعیت باشید. در اینجا چند پیشنهاد برای شما دارم:

- تشکر و تبریک: از دخترتان بابت هدیه تولدش تشکر کنید و او را به خاطر این اهدای زیبا تبریک بگویید. به او بگویید که چقدر از این هدیه خوشحال شدید.

- بحث در مورد تأخیر: بگویید به دلیل محبتی که دخترتان داشته، برایتان مهم نیست که دیرتر به خانه برگشته؛ اما بیان کنید از آنجاکه نگران بودید، در آینده به وقت برگشتن از مدرسه توجه کند. - بحث در مورد ارتباط: به او بگویید اینکه به همدیگر اعتماد دارید، بسیار ارزشمند است و از او انتظار دارید همیشه به وقت برگردد»^۲.

۳. تشخیص اختلال‌های روان

وابستگی بیش از حد به هوش مصنوعی نیز آسیب‌هایی به همراه دارد؛ اما با چشم‌پوشی از این مسئله می‌توان برای تشخیص اختلال‌های روان از آن بهره گرفت. وقتی فردی مرتب به یک هوش مصنوعی رجوع کند، آن هوش از طریق تحلیل داده‌هایی که در موقعیت‌های مختلف از فرد به دست آورده است، تشخیص می‌دهد که فرد واجد چه اختلال روان‌شناختی است. تشخیص زودتر اختلال‌های می‌تواند سبب افزایش سرعت درمان و کاهش عواقب انتشار استرس، وسواس و ... در خانواده شود.

۴. مدیریت تغذیه و رژیم غذایی

غذا و تغذیه در آموزه‌های دینی بسیار مورد توجه قرار گرفته است. مبدأ پیدایش غذا از جانب

1. <https://chat.openai.com>.

2. <https://chat.openai.com>.

خداوند است که برای تندرستی، تداوم حیات و توانمندی در انجام تکالیف به انسان عطا شده است. خداوند بر اهل مکه به دو چیز منت می‌نهد: «غذا» و «امنیت»^۱ و می‌فرماید: «الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَ أَمَّنَّهُمْ مِنْ خَوْفٍ؛^۲ همان خدایی که به آنها هنگام گرسنگی طعام داد و از ترس و خطرات‌شان ایمن کرد». امام رضا علیه السلام می‌فرماید: «فإنَّ صلاحَ البدنِ وَ قوامهَ يَكُونُ بِالطَّعامِ وَالشَّرَابِ وَ فسادَهُ يَكُونُ بهما؛^۳ سلامتی و پایداری بدن و همچنین بیماری آن به غذا و نوشیدنی است».

هوش مصنوعی می‌تواند در بهبود تغذیه و مدیریت رژیم غذایی تأثیر بگذارد؛ برای مثال با توجه به نیازهای غذایی بدن انسان و توصیه‌های دینی، می‌تواند برنامه مصرف مواد غذایی متناسب با وضعیت‌های مختلف بدن در بیماری، چاقی، لاغری و ... را تنظیم کند.

برنامه‌های هوشمند تناسب اندام بر اساس وزن، میزان کالری و ویتامین دریافتی، سن و آزمایش‌های اعضای خانواده می‌توانند رژیم غذایی متعادلی برای هر فرد در نظر بگیرند و مادر خانواده می‌تواند برای بر اساس توصیه‌هایی که از برنامه‌های اعضای خانواده می‌گیرد، غذاهای متعادل و متناسب را تهیه کند.

۵. پیگیری فعالیت‌های ورزشی

اپلیکیشن‌های هوشمند می‌توانند به صورت تعاملی و بر مبنای نیازهای فیزیکی اعضای خانواده، توصیه‌هایی برای فعالیت‌های ورزشی مشترک ارائه کنند. وقتی ورزش در جایگاه فعالیتی مشترک و هم‌زمان توسط اعضای خانواده انجام می‌شود، مزایایی چون صرفه‌جویی در هزینه‌ها، افزایش صمیمیت و شادمانی و ... را به همراه خواهد داشت.

ب) مدیریت مسائل مالی

یکی از مشکلات اساسی خانواده‌ها، مسائل مالی است که نبود مهارت‌های مدیریت مالی و ایده‌های کارآفرینی، منجر به تنش‌های زیادی می‌شود. فشارهای مادی و در نتیجه برآورده‌نشدن نیازهای اولیه افراد در زندگی، گاه موجب تزلزل در امنیت و پایداری زندگی می‌شود و گاه نیز

۱. مصطفی آخوندی، «نگاهی به غذا و تغذیه در اسلام»، ص ۱۸۰.

۲. قریش: ۴.

۳. محمد مهدی نجف، طب الإمام الرضا علیه السلام (الرسالة الذهبية)، ص ۲۶.

ممکن است منجر به طلاق گردد. بر اساس نتایج یک پژوهش:

شغل داشتن به میزان ۲۳ درصد احتمال تجربه وضعیت طلاق را کاهش می‌دهد؛ اما بیکاری یا در جستجوی شغل بودن، ۳۹ درصد احتمال طلاق را افزایش می‌دهد. همچنین داشتن درآمد بدون کار، احتمال طلاق را ۳۲ درصد کاهش می‌دهد. از طرفی قرارگرفتن در وضعیت اقتصادی اجتماعی ضعیف، احتمال طلاق را ۴۴ درصد افزایش می‌دهد. همچنین وضعیت اقتصادی - اجتماعی متوسط، ۲۳ درصد احتمال طلاق را افزایش می‌دهد.^۱

حتی در ایالات متحده نیز از هر ده ازدواجی که منجر به طلاق می‌شود، چهار مورد آن به دلیل مسائل مالی است. یکی از بانوانی که بر اثر مشکل مالی جدا شده است، می‌گوید: «من حمایت مالی نداشتم. پول توجیبی خودم و خانواده‌ام را هم از پدرم می‌گرفتم. در شش سال زندگی‌ام ما یک بار هم با هم برای خرید مواد غذایی نرفتیم؛ یا پدرم می‌خرید یا خودم».^۲ خانواده‌هایی که دست به گریبان مشکلات مالی هستند، به جای راه‌حل مؤثر همواره زندگی را دچار تشنج و کشمکش و دعوا می‌کنند. ولی باید چه کرد؟ در این مواقع بیشتر به مشاوره‌های روان‌شناسی و کارآفرینی توصیه می‌کنند؛ ولی خانواده‌های کم‌توان به اندازه‌ای اولویت‌های واجب‌تر دارند که نمی‌خواهند و نمی‌توانند هزینه‌ای برای مشاوره داشته باشند؛ از این‌رو یکی از در دسترس‌ترین و بی‌هزینه‌ترین راه‌حل‌ها، استفاده از ظرفیت‌های هوش مصنوعی است. هوش مصنوعی از چند روش می‌تواند موجب بهبود کنترل و برنامه‌ریزی مالی خانواده‌ها کمک کند:

۱. برنامه‌ریزی مالی

هوش مصنوعی می‌تواند با تحلیل نیازهای خانواده به آنها درباره مدیریت درآمد خانواده، پس‌انداز و ... آموزش‌هایی ارائه دهد. همچنین برای مدیریت مالی خانواده براساس هزینه‌کردها و اولویت‌ها می‌تواند بودجه‌بندی دقیقی را پیشنهاد دهند. این بودجه‌بندی در بردارنده برنامه‌ریزی برای پراخت و ام‌ها و مدیریت بدهی‌هاست؛ نیز می‌تواند با استفاده از تحلیل الگوهای مصرف

۱. عباس عسکری‌ندوشن و همکاران، «تحلیلی از مشخصه‌های اقتصادی - اجتماعی مرتبط با طلاق در ایران»، ص

۲. ملیحه علی‌مندگاری و همکاران، «بسترهای اقتصادی مؤثر بر تصمیم‌گیری زوجین به طلاق»، ص ۱۴۰.

هزینه‌های ماه‌های گذشته، راهکارهایی برای صرفه‌جویی به خانواده بدهد؛ مثلاً می‌تواند پیشنهاد خرید هوشمندانه بر اساس تخفیف‌های فروشگاه‌های یا مصرف بهینه منابع به خانواده بدهد.

۲. پیش‌بینی وضعیت آینده

هوش مصنوعی قادر است تا با بررسی و تحلیل داده‌های مالی قبلی، شناسایی روندهای اقتصادی پیش‌بینی‌هایی برای وضعیت مالی آینده ارائه کند و موجب تصمیم‌گیری مالی بهتر شود؛ برای مثال بسیاری از خانواده‌ها بدون اینکه اطلاعی از شیوه خرید و فروش سهام داشته باشند، به بورس پیوستند و ورشکست شدند و اگر آنها از هوش مصنوعی استفاده می‌کردند، شاید دچار ضررهای کمتری می‌شدند.

۳. کارآفرینی

در دین اسلام به کارآفرینی بسیار بها داده شده است. امام جعفر صادق علیه السلام می‌فرماید: «مَنْ طَلَبَ التَّجَارَةَ اسْتَعْتَى عَنِ النَّاسِ؛^۱ هر کس دنبال تجارت رود، از مردم بی‌نیاز می‌شود». هوش مصنوعی می‌تواند با توجه به تجربیات، تخصص‌ها، شخصیت (ریسک‌پذیری) و سرمایه خانواده، پیشنهادهایی در زمینه سرمایه‌گذاری و کارآفرینی به خانواده دهد؛ همچنین می‌تواند به خانواده برای کشیدن طرح کسب‌وکار و تحلیل داده‌های مالی و بازار کمک کند؛ چراکه برای گرفتن وام شغل جدید نیاز به طرح کسب‌وکار است و خانواده باید هزینه‌های زیادی متحمل شود که هوش مصنوعی می‌تواند این هزینه‌ها را کاهش دهد.

ج) آموزش و پرورش فرزندان

۱. آموزش‌های جانبی

بسیاری از فرزندان به دلیل هزینه‌های کلاس‌های آموزشی مختلف نمی‌توانند هنر، زبان، ورزش حرفه‌ای موردنظر خود را بیاموزند و از این جهت احساس سرخوردگی می‌کنند؛ اما هوش مصنوعی می‌تواند با استفاده از محتواهای چندرسانه‌ای و تعاملی، به صورت خودآموز رشته مدنظر را به افراد آموزش دهد. در این صورت فرزندان می‌توانند در کنار خانواده‌ها و با نظارت پدر و مادر به یادگیری بپردازند؛ برای مثال از طریق اپلیکیشن‌های هوشمند با یک مربی هوشمند

۱. محمد بن یعقوب کلینی، کافی (ط-الاسلامیه)، ج ۵، ص ۱۴۸، ح ۳.

ورزش کنند، با استفاده از فناوری تشخیص گفتار هوش مصنوعی زبان بیاموزند، اشعار شاعران کهن را حفظ کنند و

جالب آنکه هوش مصنوعی می‌تواند با تحلیل نیازهای آموزشی و توانمندی‌ها و علایق افراد، در آموزش هم محتوای شخصی‌سازی شده ارائه کند؛ برای مثال معلم هوشمند با نظر به ویژگی‌های شخصیتی و علایق دانش‌آموز به جذاب‌ترین شیوه ممکن تدریس می‌کند، مثلاً یک دانش‌آموز به بازی بدمیتون یا هنر خوشنویسی علاقه دارد. معلم هوشمند مسائل درسی را بر اساس اطلاعات و مهارت‌های حوزه بدمیتون یا خوشنویسی آموزش می‌دهند و این نوع آموزش متناسب نظریه روان‌شناسی دنیای مطلوب یا دنیای کیفی ویلیام گلسر است.

۲. مراقبت از فرزند

مراقبت از فرزند، از جمله وظایف مهم والدین است که با توجه به اقتضائات زمانی و مکانی بر ابعادش افزوده می‌شود. امروزه با توجه به سلطه رسانه‌ها در جهان باید در تحلیل رفتار و گفتار فرزند، تأثیرگذاری محتواهای رسانه‌ای بر روان فرزند را نیز با عنوان بُعدی مهم در نظر گرفت. امام صادق علیه السلام می‌فرماید:

إِنَّ الْمَوْءَةَ يَحْتَاجُ فِي مَنْزِلِهِ وَ عِيَالِهِ إِلَى ثَلَاثٍ خِلَالِ يَتَكَلَّفُهَا وَإِنْ لَمْ يَكُنْ فِي طَبْعِهِ ذَلِكَ مُعَاشِرَةً جَمِيلَةً وَ سَعَةً بِتَقْدِيرٍ وَ غَيْرَةً بِتَحْصَنٍ؛^۱

مرد برای اداره منزل و خانواده خود به سه خصلت نیاز دارد که اگر هم به طور طبیعی آنها را نداشته باشد، باید خود را به تکلف در آنها وا دارد: خوش رفتاری، گشاده‌دستی سنجیده و غیرت بر حفاظت از آنها.

بسیاری از والدین بر نیازهای فیزیولوژیکی و روحی کودک چشم می‌بندند و حتی رفتارهایی که به دلیل بی‌توجهی به خواسته‌هایش بروز می‌دهد را انکار یا توجیه می‌کنند. از آنجاکه هوش مصنوعی امکان تحلیل رفتار را دارد، می‌تواند از طریق علایق، رفتار، گفتار حتی نشانه‌های خواب کودک و نیازهای روحی کودکان را تحلیل نماید و اطلاعاتی دقیق به والدین ارائه کند. این اطلاعات به والدین برای اخذ تصمیم‌های مناسب برای شیوه مراقبت از کودک کمک خواهد کرد.

۱. ابن‌شعبه حرانی، تحف العقول، ص ۳۲۲.

والدین همچنین می‌توانند از هوش مصنوعی در جایگاه توصیه‌کننده راهکارهای تربیتی استفاده کنند؛ بدین ترتیب هوش مصنوعی با تحلیل رفتار فرزند می‌تواند الگوی نزدیک به رفتارهای او را شناسایی کند. برخی از این الگوها عبارت‌اند از: بانضباط، تندرو، خشن و سپس بر اساس این الگوها، نقاط قوت، ضعف و نیازمندی‌های فرزند و والدین می‌تواند توصیه‌هایی برای بهتر شدن رفتارهای فرزندان ارائه کند.

هوش مصنوعی:

(ب) برنامه‌هایی که شما اشاره کردید، شامل صحنه‌های خشن و نامناسب برای کودکان می‌شوند. این برنامه‌ها می‌توانند رفتار خشن کودک را تحریک و به تقویت آن کمک کنند.

- الگوی رفتاری کودک: رفتار خشن، لج‌بازی و جیغ‌زدن ممکن است نشانه‌هایی از تأثیر بدنی و احساسی از تماشای برنامه‌های خشن باشد. کودک ممکن است این رفتار را به عنوان راهی برای ابراز احساساتش انتخاب کند یا به دلیل احتمال تأثیرهای این برنامه‌ها بر روی سیستم عصبی و شخصیتش این رفتار را نشان دهد.

- راهکارها: محدود کردن زمان تلویزیون، انتخاب برنامه‌های آموزشی و سازنده، تنظیم مرزهای واضح رفتاری، تعیین فعالیت‌های جایگزین به جای تماشای تلویزیون (بازی با اسباب‌بازی‌ها، نقاشی، ساخت خلاقانه، خواندن کتاب)، پرداختن به نیازهای احساسی و فیزیولوژیکی، مشاوره حرفه‌ای، ارتباط مستمر با فرزند^۱.

۳. افزایش مهارت‌های زندگی

با استفاده از هوش مصنوعی می‌توان با استفاده از بازی‌های تعاملی مهارت‌های موردنیاز را به کودکان یاد داد. مثال: بازی مهارتی نه گفتن: کودک در یک پارک بازی می‌کند، افراد ناشناس به او خوراکی تعارف می‌کنند؛ کودک باید نه بگوید و بلافاصله کنار والدینش برود.

(د) بهبود ارتباطات خانوادگی

ظرفیت‌های آموزشی، مشاوره‌ای و تحلیل رفتاری هوش مصنوعی به چند شیوه می‌توانند سبب بهبود ارتباطات خانوادگی شوند:

1. <https://chat.openai.com>.

۱. مدیریت وظایف خانوادگی

هوش مصنوعی از طریق تحلیل توانمندی‌ها و علاقمندی‌های اعضای خانواده و میزان زمان فراغت آنها می‌تواند وظایف را بین اعضای خانواده به طور منصفانه تقسیم کند؛ همچنین از طریق یادآورها به افراد وظایف آنها را یادآوری نماید. از طرفی هوش مصنوعی می‌تواند برای تسهیل انجام وظایف به افراد کمک کند؛ مثلاً می‌تواند انواع مراکز خدمات محلی از جمله مدارس، مراکز خرید، درمانی، سازمانی را شناسایی کند که به خانه نزدیک‌تر هستند.

۲. فعالیت مشترک

هوش مصنوعی می‌تواند برای بهبود ارتباط‌های خانوادگی بهترین زمان برای برگزاری جلسات و فعالیت‌های خانوادگی را توصیه کند؛ حتی می‌تواند بر اساس تحلیل شخصیت اعضای خانواده، فعالیت‌های مشترک یا برنامه‌های تفریحی و آموزشی و هنری برای افزایش فصل عاطفی و تقویت هماهنگی و همکاری روابط به آنان ارائه نماید؛ برای مثال می‌تواند بر اساس روحیات خانواده برای آنان پیشنهاد دهد. برای نمونه از هوش مصنوعی خواستم «برنامه آموزش تکنیک‌های هنری و خلاقیت برای اعضای یک خانواده چهارنفر (یک دختر هجده‌ساله علاقمند به فوتبال و گیم رایانه‌ای و نقاشی، یک پسر سه‌ساله علاقمند به توپ بازی، یک مادر ۳۷ ساله علاقمند به خیاطی و یک پدر ۴۵ ساله علاقمند به فوتبال) پیشنهاد دهد.

پیشنهاد: «همه اعضای خانواده با هم یک مدل کاغذی (مثلاً پرنده، حیوانات، اشیاء سه‌بعدی و...) را انتخاب می‌کنند. یک فرد خانواده که مهارت بیشتری در ساخت مدل‌های کاغذی دارد، می‌تواند به عنوان راهنما و مربی انتخاب شود یا می‌توانید از آموزش‌های موجود در اینترنت یا کتاب‌های مدل‌سازی بهره ببرید. همه اعضای خانواده با هم به ساخت مدل کاغذی پرداخته و اثر هنری مورد نظر را خلق می‌کنند»^۱.

۳. پیشنهاد حل تعارض‌ها

یکی از مهم‌ترین مشکلاتی که در زندگی همسران به وجود می‌آید، تعارض ارتباطات کلامی است. برخی از روی انفعال نمی‌توانند به طور شفاف آن پیامی که در قلب‌شان است، به

1. <https://chat.openai.com>.

همسرشان بگویند. برخی فعالانه با دیدگاه متهم کردن دیگران خواسته‌شان را بروز می‌دهند. برخی به دلیل مشکلات بسیار زندگی با اینکه برون‌گرا هستند، می‌کوشند سکوت کنند. برخی دوست دارند با همسرشان ارتباط عاطفی و جذاب داشته باشند، اما مهارت آن را ندارند. بنابراین باعث می‌شود که نیاز به گفت‌و شنود مؤثر و سالم در همسران تأمین نشود و در عوض بگو مگوهای طولانی جایگزین آن شود. در صورتی که امام هادی علیه السلام می‌فرماید:

الْمَرْءُ يَفْسِدُ الصَّدَاقَةَ الْقَدِيمَةَ وَيَحُلُّ الْعُقْدَةَ الْوَثِيقَةَ وَأَقْلُّ مَا فِيهِ أَنْتَكُونَ فِيهِ الْمُغَالَبَةُ وَالْمُغَالَبَةُ أَمْتَنُ أَسْبَابِ الْقَطِيعَةِ^۱

بگو مگو دوستی طولانی را از بین می‌برد و رابطه محکم را به جدایی می‌کشاند و کمترین اثر بگو مگو این است که هر کدام از دو طرف می‌خواهد بر دیگری پیروز شود و همین در پی پیروزی بودن، مهم‌ترین عامل قطع رابطه است.

در رابطه با راهکارهای مؤثر برای حل تعارض‌ها از هوش مصنوعی پرسیدم: «شوهر من خیلی خوش صدا، شوخ و زیرک و مؤدب است. من بلد نیستم با شوهرم جذاب حرف بزنم و فقط از محل کارم و اتفاقات زندگی دیگران با او صحبت می‌کنم. او هم از دست حرف‌های بی‌مزه و تکراری من خسته می‌شود؛ چراکه معتقد است من خیلی سطحی و در مورد چیزهای بی‌اهمیت گفتگو می‌کنم. آیا ما با هم تعارض داریم؟ چگونه حلش کنیم؟ با مثال توضیح دهید».^۲

هوش مصنوعی: «بله، به نظر می‌رسد که بین شما و شوهرتان تعارضی در مورد شیوه ارتباط و گفتگو وجود دارد که می‌تواند بهبود پیدا کند. برای حل این تعارض و بهبود ارتباط شما، می‌توانید از راه‌های زیر استفاده کنید:

تغییر الگوی گفتگو: شاید برای شما مفید باشد که از موضوعات مختلفی برای شروع گفتگو استفاده کنید. به جای صحبت در مورد محل کار و اتفاقات دیگران، موضوعاتی را مطرح نمایید که برای شما و شوهرتان جذاب و مهم هستند؛ برای مثال می‌توانید در مورد علاقه‌مندی‌ها، اهداف زندگی یا تجربیات شخصی صحبت کنید. مثال: به جای اینکه فقط در مورد محل کار صحبت کنید، ممکن است پرسید "چه خبرهایی از کار جدیدت داری؟"

۱. حلوانی، نزهة الناظر، ص ۱۳۹، ح ۱۱.

۲. ر.ک: سیده طاهره موسوی، «چگونه حرف بزنم تا گوش شوی!»، ص ۶۸.

شنیدن با دقت و ارزش دادن به احساسات شوهرتان: اگر شوهرتان احساس می‌کند که گفتگوهای شما سطحی است، سعی کنید به دقت به او گوش دهید و به احساسات و نظرات او ارزش دهید. این کمک می‌کند تا او احساس شنیده شدن کند و از ارتباط با شما لذت ببرد. انعطاف‌پذیری در موضوعات مورد بحث: سعی کنید محدوده موضوعات گفتگوها را گسترش دهید و در مورد مسائلی صحبت کنید که هر دو نفر شما را به تفکر وامی‌دارند. این می‌تواند به زندگی زناشویی شما رنگ و احساس بیاورد؛ مثلاً می‌توانید در مورد تجربیاتی که هر دو شما داشته‌اید، از جمله سفرهای آینده.

- گسترش دایره موضوعات علاقمندی: به جای اینکه به تمرکز بر روی موضوعاتی که برای شما جذاب هستند، سعی کنید به موضوعاتی که شوهرتان دوست دارد بیشتر توجه نمایید. در این صورت شوهرتان فکر می‌کند که نظرات و احساسات برای شما بسیار ارزشمند است؛ مثال: اگر شوهرتان به والیبال علاقمند است و شما نه، ممکن است پرسید "چه خبرهایی از تیم مورد علاقه‌ات داری؟" یا "آیا فکر می‌کنی که تازه‌هایی در والیبال اتفاق خواهد افتاد؟"^۱

کتاب‌نامه

۱. ابن ابی‌الحدید، عبدالحمید، شرح نهج‌البلاغه، تصحیح: محمدابوالفضل ابراهیم، قم: آیت‌الله مرعشی نجفی، ۱۴۰۴ ق.
۲. آخوندی، مصطفی، «نگاهی به غذا و تغذیه در اسلام»، حصون، ش ۱۵، بهار ۱۳۸۷ ش.
۳. تمیمی آمدی، عبدالواحد بن محمد، غررالحکم و دررالکلم، بیروت: مؤسسه الاعلمی، ۱۴۰۷ ق.
۴. جعفری، محمدتقی، ترجمه و شرح نهج‌البلاغه، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۷۰ ش.
۵. حرانی، ابن‌شعبه، تحف‌العقول، قم: چاپ غفاری، ۱۳۶۳ ش.
۶. حسینی مقدم، محمد، «هوش مصنوعی و آینده آموزش دانشگاهی در ایران»، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، س ۲۹، ش ۱، ۱۴۰۲ ش.
۷. حسینی‌نسب، داوود و شروین محمدی، «رابطه ویژگی‌های شخصیتی و سلامت روانی با

1. <https://chat.openai.com>.

استفاده از هوش مصنوعی در مدیریت هوشمند مسائل خانواده ■ ۹۹

هوش هیجانی دانش‌آموزان دختر پایه سوم مقطع متوسطه دبیرستان‌های تبریز»، علوم تربیتی، دوره ۲، ش ۸، ۱۳۸۸ ش.

۸. حلوانی، حسین بن محمد بن حسن بن نصر، نزهة الناظر و تنبيه الخاطر، قم: مدرسه امام مهدی علیه السلام، ۱۴۰۸ ق.

۹. طبرسی، رضی‌الدین، مکارم الاخلاق، قم: الشریف الرضی، ۱۳۷۰ ش.

۱۰. عباس، عسکری ندوشن و همکاران، «تحلیلی از مشخصه‌های اقتصادی - اجتماعی مرتبط با طلاق در ایران»، پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی ایران، س ۲۵، ش ۸، ۱۳۹۸ ش.

۱۱. علی‌مندگاری، ملیحه و همکاران، «بسترهای اقتصادی مؤثر بر تصمیم‌گیری زوجین به طلاق: مطالعه موردی شهر تهران»، پژوهش‌نامه زنان، س ۷، ش ۱۷، ۱۳۹۵ ش.

۱۲. کلینی، محمد بن یعقوب، کافی، تهران: دار الکتب الاسلامیه، ۱۴۰۷ ق.

۱۳. موسوی، سیده‌طاهره، «ارغوان خارهای خشم بر گلخندهای زندگی»، نشریه پیام زن، پیاپی ۳۰۶، ش ۸، آبان ۱۳۹۶ ش.

۱۴. _____، «چگونه حرف بزیم تا گوش شوی!»، پیام زن، پیاپی ۳۰۲، ش ۴، تیر ۱۳۹۶ ش.

۱۵. نجف، محمد مهدی، الرسالة الذهبية المعروفة بطب الإمام الرضا علیه السلام، قم: دار الخيام، ۱۴۰۲ ق.

1. Keelan Balderson, 38 AI Statistics for 2024: Growth, Usage & Adoption, see: <https://mspoweruser.com/ai-statistics/>

2. What is artificial intelligence (AI)?, See in: <https://www.ibm.com/topics/artificial-intelligence>

3. Slonim, N., Bilu, Y., Alzate, C., Bar-Haim, R., Bogin, B., Bonin, F., ...& Aharonov, R. (2021). An autonomous debating system. Nature, 591(7850), 379-384.

4. <https://farsi.khamenei.ir/audio-content?id=53091>

5. <https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=49002>

6. mehrnews.com/x32wKz.